

Anna Jagiełło

Mniejszość węgierska w Wojwodinie

Wschodnioznawstwo 2, 177-192

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mniejszość węgierska w Wojwodinie

Zarys historyczny

Wojwodina jest częścią Republiki Serbii i składa się z trzech okręgów¹: Baczki, Banatu i Sremu. Zamieszkiwana jest przez 26 narodowości, co pozwala uznać ją za jeden z najbardziej różnorodnych regionów Europy pod względem etniczno-narodowym, wyznaniowym i kulturowym. Mniejszości w tym regionie stanowią 42%, największą z nich jest mniejszość węgierska stanowiąca 15% ogółu mieszkańców. Przynależność państwowa Wojwodiny oraz jej skład narodowościowy² zmieniały się kilkakrotnie na przestrzeni dziejów. W wiekach V i VI na jej terenie zaczęli się osiedlać Słowianie, wypierając plemiona iliryjskie i celtyckie. W IX wieku przybyły tu plemiona węgierskie, które w krótkim czasie narzuciły swoje zwierzchnictwo zamieszkującym Wojwodinę Słowianom. Podbój Bałkanów przez Turków, który rozpoczął się w XV w. sprawił, że populacja Węgrów w Wojwodinie zmniejszyła się na skutek jej migracji na północ.

W wieku XVII Węgrzy, którzy przybyli z Kotliny Panońskiej, ponownie zaczęli zasiedlać opuszczone wcześniej tereny zachodniej i środkowej Baczki, która w przyszłości stała się centrum węgierskiego terytorium etnicznego. O kolonizacji Sremu przez Węgrów można mówić dopiero od XIX wieku,

¹ Strukturę terytorialną Republiki Serbii ustanawia ustawa o podziale administracyjnym i samorządzie lokalnym z 24 lipca 1991 r. Jednostkami podziału administracyjnego są: okręgi, gminy, miasta oraz osiedla. Terytorium Serbii obejmuje 29 okręgów (Autonomiczna Prowincja Kosowo i Metohia z głównym miastem – Priština – 5 okręgów, Autonomiczna Prowincja Wojwodina z głównym miastem – Nowy Sad – 7, Centralna Serbia – 17). Gmina (*opština*) jest podstawową jednostką samorządu lokalnego. Specjalny status posiada stolica – Belgrad, który jest okręgiem oraz gminą. Łączna liczba gmin w Serbii to 190. Na terenie Republiki Serbii 45 gmin znajduje się w Wojwodinie, a 29 gmin w Kosowie. M. Ивановић (red.), *Устав Републике Србије и уставни закон за спровођење устава Републике Србије*, Београд 2006, s. 78-85, J. Wojnicki, *System konstytucyjny Serbii i Czarnogóry*, Warszawa 2005, s. 67-69.

² Wojwodinę, oprócz Serbów, zamieszkują mniejszości: Węgrzy, Chorwaci, Słowacy, Czarnogórcy, Rumuni, Rusini, Ukraińcy, Muzułmanie, Bunjevci, Šokci, Niemcy, Macedończycy, Albańczycy, Słoweńcy, Romowie, Czesi, Bułgarzy, Wołosi, Aškalijsi, Żydzi, Grecy, Polacy.

kiedy zaczęły napływać małe grupy ludności na sremskie Podunawie. Węgrzy w Wojwodinie osiedlali się głównie na terenach wiejskich³.

Z kolei Serbowie zaczęli przybywać na terytorium dzisiejszej Wojwodiny już w XV wieku, a wzmoczony ich napływ nastąpił podczas wielkiej wędrówki, która miała miejsce pod koniec XVII w., w latach 1683-1699⁴ pod wodzą Arsenije III Čarnojevića. Na terytorium Wojwodiny przybyło wówczas około 40 tys. Serbów. W Banacie Serbowie osiedlali się po 1779 r., kiedy region ten wszedł w zakres węgierskiego systemu administracyjnego⁵.

W czasie istnienia Austro-Węgier⁶ nasiliła się madziaryzacja ludności zamieszkującej ówczesną Wojwodinę, która wynikała z jednej strony z polityki kolonizacyjnej Austrii, a z drugiej strony z dążeń Węgrów do zwiększenia swojej populacji na południu monarchii. Polityka taka regulowana była podpisaniem tak zwanych ustaw kolonizacyjnych⁷. Na tereny Wojwodiny przesiedlano Niemców, Słowaków i Bułgarów, co zaczęło wywoływać konflikty między narodowościami. W latach 80. XIX wieku Węgrzy przesiedlani byli z Bukowiny na teren południowego Banatu. Do końca XIX w. przybyło na te tereny ponad 5,5 tys. osób. Zasiedlanie Baczki wiązało się z tworzeniem nowych osad m.in.: Mali Štapar czy Svilojevo. W Sremie Węgrzy osiedlani byli sporadycznie w Irygu, Rumi, Šidzie czy w Vukovarze⁸. Dodać trzeba, że z powodu słabości gospodarczej Austro-Węgier na początku XX w. Srem opuściło ok. 45% Serbów, a w latach 1899-1913 5,6% Węgrów, którzy migrowali do państw zachodnich, głównie do Stanów Zjednoczonych i Kanady. Mimo że rezultaty kolonizacji były znikome, polityka władz węgierskich w Banacie miała charakter madziaryzacji. Serbowie nie byli podmiotem kolonizującym. Osiedlanie Węgrów zgadzało się z interesami zarówno węgierskiego, jak i austriackiego rządu, których działania miały na celu osłabienie

³ M. Mitrović, *Naseljavanje i kolonizacija Vojvodine 1690-1945*, [w:] *Godišnjak društva istoričara SAP Vojvodine*, pod red. M. Palića, Novi Sad 1984, s. 201-202.

⁴ Międzynarodowy traktat pokojowy w Karłowicach (obecnie Sremski Karlovići na północy Republiki Serbii) podpisany został 26 stycznia 1699 r. między Turcją z jednej strony a Austrią, Polską i Wenecją z drugiej strony. Porta musiała między innymi zgodzić się na przejście całych Węgier i księstwa siedmiogrodzkiego (z wyjątkiem Banatu) pod panowanie Habsburgów austriackich. Rzeczpospolita odzyskała Podole i część Ukrainy, Wenecja otrzymała Moreę i Dalmację (bez Dubrownika) a Rosja – Azow. Z. Wójcik, *Historia Powszechna XVI-XVII wieku*, Warszawa 1991, s. 489.

⁵ M. Mitrović, *op.cit.*, s. 197-198.

⁶ W czerwcu 1867 r. utworzona została dualistyczna Monarchia Austro-Węgierska. Cesarstwo Austriackie i Królestwo Węgierskie połączone zostały ze sobą unią personalną i rzeczową. Każde z państw miało własny ustrój wewnętrzny, własny parlament i rząd. Część austriacką nazywano Cislitawią lub Przedlitawią, a część węgierską Translitawią lub Zalitawią. M. Żywczyński, *Historia Powszechna 1789-1870*, Warszawa 1990, s. 507-509.

⁷ Były to ustawy z 1868, 1875, 1894, 1897, 1911 roku. M. Mitrović, *op.cit.*, s. 207.

⁸ Vukovar – miasto leżące we wschodniej Chorwacji przy granicy z Serbią.

elementu serbskiego w południowym Banacie i stworzenie swego muru pomiędzy Serbami z Serbii i Wojwodiny⁹.

Okres od 1918 r. do 1941 r. charakteryzuje się wzmożoną kolonizacją Wojwodiny przez miejscowy żywioł słowiański. Punktami przełomowymi były: koniec pierwszej wojny światowej, ustalenia Traktatu Wersalskiego z 1919 r. oraz traktat pokojowy z Trianon przyjęty 4 czerwca 1920 r. W traktacie z Trianon narzucono Węgrom, iż znaczna część Wojwodiny z Baranią i Baczka przechodziły do państwa jugosłowiańskiego. Natomiast Banat podzielony został w listopadzie 1923 r. między Rumunię i Jugosławię¹⁰. Terytorium Węgier zostało zmniejszone z 283 tys. do 93 tys. km², zaś liczba ludności zmniejszyła się z 18,2 mln do 7,6 mln. Tym sposobem w nowo powstałym Królestwie Serbów, Chorwatów i Słoweńców („Jugosławii”) pozostało około 460 tys. Węgrów¹¹.

Odkąd Wojwodina weszła w skład Jugosławii, była kolonizowana przez żywioł serbski i czarnogórski. W kolonizacji przeplatały się elementy narodo-polityczne, ekonomiczne i socjalne. Władze państwowe Jugosławii dążyły do „słowianizacji i nacjonalizacji Wojwodiny”, tzn.: stworzenia większościowego żywiołu słowiańskiego nad miejscowymi Niemcami i Węgrami¹².

W tym czasie rozpoczęło się zasiedlanie Wojwodiny przez tzw. ochotników (głównie Bośniaków i Czarnogórców), uchodźców i serbskich repatriantów z Węgier. W sumie w Baczce osiedliło się prawie 30 tys. osób (dane z 1939 r.), tj. 3,8% ludności. W 1931 r. w regionie tym żyło 780 735 ludności. W Banacie kolonizacja trwała od 1919 do 1941 roku i była jeszcze intensywniejsza. Do 1941 r. przybyło tutaj ponad 54 tys. ludności słowiańskiej, co stanowiło wzrost o 9,7%. W Sremie, który był najmniej intensywnie kolonizowany, liczba ludności wzrosła o 2,09%¹³. Większość przybyłych do Sremu stanowili Serbowie. Napłynęła tam też nieznaczna liczba uchodźców chorwackich z Istrii, z terenów okupowanych przez Włochy.

Okres drugiej wojny światowej w Jugosławii (1941-1945) związany był z masowym odpływem ludności w wyniku m.in. deportacji do obozów koncentracyjnych. Banat wszedł w skład niemieckiej strefy okupacyjnej. W 1944 r. żyło w nim 640 tys. ludzi, z czego 95 tys. stanowili Węgrzy. Niemiecka władza okupacyjna przewidywała przesiedlenie wszystkich, którzy zostali osiedleni przed II wojną światową, a zwłaszcza deportacje Serbów. Nie doszło jednak do planowanych masowych przesiedleń, ponieważ zostały wstrzymane wy-

⁹ M. Mitrović, *op.cit.*, s. 206-212.

¹⁰ T. Wasilewski, W. Felczak, *Historia Jugosławii*, Wrocław 1985, s. 432.

¹¹ П. Рокан, З. Ђере, А. Косаш, *Историја Мађара*, Београд 2002, s. 543-544.

¹² M. Mitrović, *op.cit.*, s. 214.

¹³ Ibidem, s. 213-218.

siedlenia ludności na terenach okupowanych przez Niemcy, na podstawie rozkazu Heinricha Himmlera z sierpnia 1941 r.¹⁴.

Po ataku Niemiec na Jugosławię w 1941 r. Baczka została zaanektowana przez Węgry i stanowiła administracyjno-terytorialną wspólnotę z Baranją, Medjumurjem i Prekomurjem. Władze węgierskie proklamowały tezę o oswobodzeniu Baczki od obcej władzy i zwróceniu jej Węgom. Nowa władza deportowała do obozów koncentracyjnych, przesiedliła bądź fizycznie zlikwidowała ok. 15 tys. osób narodowości serbskiej i żydowskiej, a zaczęła osiedlać na ich miejsce ludność węgierską (ponad 13,5 tys. osób), którą błędnie nazywano Čango Mađari¹⁵ z Bukowiny. Osiedleńcy rozmieszczani byli na miejscu wygnanych wcześniej przybyłych ochotników. Po kapitulacji Jugosławii Srem przeszedł pod zarządzanie Niemiec i Niezależnego Państwa Chorwackiego (NDH)¹⁶, które zmuszało do wysiedleń głównie Serbów¹⁷.

Po zakończeniu II wojny światowej rozpoczął się odwrotny proces, 13 tys. Węgrów, którzy przybyli z Bukowiny, musiało opuścić to terytorium i udać się do zachodnich Węgier¹⁸.

Wielokrotne przesiedlenia ludności na przestrzeni wieków doprowadziły do wymieszania się ludności głównie serbskiej i węgierskiej. Procesy przesiedlania, deportacji, fizycznej likwidacji czy dobrowolnego osiedlania się na terenach Wojwodiny rzutują na problemy polityczno-społeczne powstałe po zakończeniu II wojny światowej.

¹⁴ Ibidem, s. 222.

¹⁵ *Csango* – jest to grupa etniczna wyznania rzymskokatolickiego, zamieszkująca północno-wschodnią Rumunię (region Moldova). Grupa ta liczy ok. 245 tys. osób, z czego *Čango Mađari* (*Csango Hungarians*, *Csango Węgrzy*) – czyli ludność wyznania rzymskokatolickiego posługująca się językiem węgierskim – stanowią ok. 50 tys. F. Csortan, *Alternatives of identification for a „hidden minority”: the Catholics of Moldavia (eastern Romania)*, [w:] *Skrivane manjine na Balkanu*, pod red. B. Sikimića, Beograd 2004, s. 230-232.

¹⁶ *Niezależne Państwo Chorwackie* (*Nezavisna Država Hrvatska*) – marionetkowe państwo, utworzone 10 kwietnia 1941 r., na którego istnienie zezwoliły Włochy i Niemcy. W jego skład weszła Chorwacja, Bośnia i Hercegowina oraz część Sremu. Liczyło około 6,5 mln mieszkańców. Szefem nowego rządu został przywódca ustaszys Ante Pavelić. Ideologia NDH opierała się na faszystowskim i narodowym socjalizmie, który wyrażał: szowinizm, rasizm, ksenofobię i antysemityzm. Serbowie, Żydzi i Cyganie zostali uznani za niższych rasowo. NDH przestało istnieć w 1945 r.

¹⁷ M. Mitrović, *op. cit.*, s. 222-227.

¹⁸ Ibidem, s. 228-229.

Okres po drugiej wojnie światowej

W okresie rządów Josipa Broz Tity¹⁹ problem mniejszości narodowych zajmował jedno z ważniejszych miejsc w polityce narodowościowej Jugosławii. Aby uniknąć konfliktów, władza starała się o utrzymanie równowagi między grupami narodowymi. W Wojwodinie, zamieszkaną w większości przez Serbów – 55,8%, największą mniejszością narodową była grupa węgierska licząca 21,7% ogółu ludności. Władzom zależało szczególnie na dobrych relacjach z Węgrami. Starano się także przyznać wszystkim grupom prawo do ich własnej kultury²⁰. Prowincja Wojwodina i Prowincja Kosowo na mocy konstytucji z 1974 r. uzyskały szeroki zakres autonomii, dostały swoje konstytucje, miały prawo do reprezentowania swoich interesów we wszystkich organach federacji jugosłowiańskiej²¹.

Z kolei, na mocy konstytucji z 1990 r., prowincja Wojwodina straciła swoją autonomię, mniejszości węgierskiej odebrano prawo do posługiwania się własnym językiem. Mniejszość węgierska stała się przedmiotem ataków ze strony nacjonalistów serbskich, którzy w pierwszej kolejności atakowali Demokratyczną Wspólnotę Węgrów Wojwodiny (DZVM)²². Jej przywódca domagali się przede wszystkim przywrócenia anulowanej autonomii oraz przedstawili propozycję terytorialnej autonomii dla swojej mniejszości. Istotny wpływ na pogarszanie się stosunków w Wojwodinie miała wypowiedź węgierskiego premiera Jozefa Antalla z 1991 r., kiedy stwierdził, że *Wojwodina nie musi po wsze czasy należeć do Serbii*²³. Wypowiedź ta z punktu widzenia Serbów stanowiła zachętę do coraz szerszej autonomii, a także do przyszłego separatyzmu Węgrów z Wojwodiny.

Na początku wojny w Jugosławii, w 1991 r. wyemigrowało z Wojwodiny, do sąsiednich państw, około 100 tys. ludzi w większości narodowości węgierskiej. Uciekali głównie przed powołaniem do służby wojskowej i wcieleniem do armii, która miałyby uczestniczyć w nadchodzącym konflikcie²⁴.

Do kolejnych napięć w Wojwodinie doszło pod koniec 1996 r. Przyczyną zająć był konflikt serbsko-chorwacki o Sławonię²⁵. Do prowincji zaczęli napływać uciekinierzy serbscy z pogranicza serbsko-chorwackiego oraz z Bośni i Hercegowiny, którzy pod groźbą użycia broni zmuszali mieszkań-

¹⁹ Josip Broz Tito (1892-1980) – jugosłowiański przywódca komunistyczny. W latach 1953-1980 prezydent Jugosławii.

²⁰ B. Jelavich, *Historia Bałkanów. Wiek XX*, Kraków 2005, s. 413.

²¹ *Nacionalne manjine u SCG*, „Pregled Srbije i Crne Gore” 2005, nr 4 (Beograd), s. 4.

²² *Demokratyczna Wspólnota Węgrów Wojwodiny (Demokratska zajednica vojvodanskih Madara)* partia polityczna mniejszości węgierskiej o czym dalej.

²³ S. Wojciechowski, *Mniejszość Węgierska w Europie Środkowo-Wschodniej*, „Sprawy Narodowościowe” 2001, z. 18, s. 76.

²⁴ D. Boarov, *Politička istorija Vojvodine u trdeset tri priloga*, Novi Sad 2001, s. 218.

²⁵ *Sławonia* – obszar sporny między Chorwatami i Serbami w latach 1991-1995.

ców (nie-Serbów) do ich opuszczenia. Łącznie odnotowano ponad tysiąc przypadków wypędzenia rodzin chorwackich i węgierskich²⁶. Kryzys jugosłowiański trwający od początku lat 90., powody ekonomiczno-polityczne i represje spowodowały kolejną ucieczkę Węgrów z tej prowincji.

Na skutek konfliktu w Kosowie w 1999 r. pogorszyła się sytuacja zarówno ludności serbskiej, jak i mniejszości narodowych w Wojwodinie. Niechęć Serbów i władz serbskich do Węgrów wzmożła się, co spowodowane było poparciem przez rząd w Budapeszcie bombardowania Serbii przez NATO²⁷.

Rząd Republiki Węgierskiej, aby zapewnić pomoc osobom narodowości węgierskiej żyjącym w krajach ościennych, otworzył w styczniu 2002 r. w sześciu większych miastach Wojwodiny zasiedlonych przez mniejszość węgierską (w Suboticy, Sencie, Zrenjaninie, Temerynie, Nowym Sadzie i Sombo-rze) biura, do których mogli zgłaszać się obywatele, w pierwszej kolejności osoby narodowości węgierskiej. Ludność ta mogła ubiegać się o otrzymanie Karty Węgra na podstawie *Aktu o Węgrach, żyjących w sąsiednich państwach* Republiki Węgierskiej z 2001 r., który wszedł w życie 1 stycznia 2002 r.²⁸. Do połowy 2003 r. wydanych zostało 99 tys. Kart Węgra, m.in. dla Węgrów z Wojwodiny i członków ich rodzin oraz dla uczniów. Po roku od przyjęcia *Aktu o Węgrach* zmalało zainteresowanie dla karty, która nie wprowadzała ułatwień w przekraczaniu granicy w ramach wprowadzonego w 2003 r. reżimu wizowego przez Serbię i Czarnogórę. W wyniku tego rozpętała się dyskusja o podwójnym obywatelstwie Węgrów z Wojwodiny. Przedstawiciele partii Węgrów z Wojwodiny (Związek Węgrów Wojwodiny – SVM, Demokratyczna Wspólnota Węgrów Wojwodiny – DZVM, Demokratyczna Partia Węgrów Wojwodiny – DPVM, Obywatelska Partia Węgrów Wojwodiny – GPVM²⁹) poprosili we wspólnym piśmie do prezydenta, rządu i parlamentu węgierskiego o poparcie dla swojej inicjatywy dotyczącej wprowadzenia podwójnego obywatelstwa dla węgierskiej wspólnoty w Wojwodinie. Po wejściu

²⁶ S. Wojciechowski, *op.cit.*, s. 76.

²⁷ Ibidem, s. 76-77.

²⁸ A. Торић, *Јазма за мађарским легитимацијама*, „Дневник”, z dnia 14.01.2002 r., s. 5.

Akt o Węgrach żyjących w sąsiednich państwach dotyczy tych obywateli państw (z wyjątkiem Austrii), którzy są narodowości węgierskiej. Ich węgierskość musi być potwierdzona znajomością języka węgierskiego lub przez instytucje działające na terenie sąsiednich państw, np.: kościół, organizację kulturalną. Akt ten dotyczy również nie-Węgrów – członków rodzin Węgrów oraz osób mających związek z węgierskim językiem, kulturą, historią. Osoby te (z wyjątkiem członków rodzin Węgrów) nie dostaną Karty Węgra, ale są uprawnione do korzystania z różnego rodzaju świadczeń wymienionych w tym Akcie, np. mogą korzystać z dofinansowania i przywilejów, jakie mają węgierscy studenci i nauczyciele na Węgrzech. A. Fedorów, *Mniejszość Węgierska na Słowacji. Karta Węgra, Akt o Węgrach żyjących w sąsiednich państwach jako sposób regulowania stosunków narodowościowych na pograniczu*, „Przegląd polonijny” 2007, z. 1, s. 83.

²⁹ O partiach czytaj dalej.

Węgier do Unii Europejskiej ponownie pojawiły się głosy ze strony ówczesnego lidera SVM Jožefa Kasy o konieczność posiadania podwójnego obywatelstwa. W 2007 r. sam prezydent republiki Węgierskiej László Sólyoma wyszedł z inicjatywą obywatelstwa dla Węgrów z Wojwodiny, co spotkało się z uznaniem liderów SVM, DZVM i DSVM³⁰. Do tej pory problem ten nie został rozwiązany.

Statystyki

Z powodu wojen, położenia geopolitycznego i migracji skład etniczny Wojwodiny ulegał częstym zmianom. Od początku XX wieku po czasy dzisiejsze liczba Serbów w Wojwodinie rosła, a Węgrów malała, na co wskazuje procentowy udział mieszkańców narodowości węgierskiej w Wojwodinie, który zmniejszył się z 25,7% w 1948 r. do 14,3% w 2002 r.

Według spisów powojennych liczebność Węgrów w Wojwodinie zmieniała się następująco: w 1948 – 428 932 tys., 1953 – 435 345, 1961 – 442 561, 1971 – 423 866 i w 1981 – 385 356. W całej Serbii ich liczebność wynosiła: 1948 – 433 701 tys., 1953 – 441 907, 1961 – 449 587, 1971 – 430 314 i w 1981 – 390 468³¹. Obecnie w Serbii żyje 7 498 001 mln mieszkańców bez Kosowa i Metohiji³². Według spisu ludności z 2002 r., gdzie za kryterium przyjęto język rodzimy, 86,41% społeczeństwa stanowili Serbowie, a Węgrzy 3,53%³³. Według tego samego spisu ludność Wojwodiny wynosi 2 031 992, z czego Serbowie – 1 321 807, a Węgrzy – 290 207³⁴. Piotr Eberhardt dokonał porównania lat 1991 i 2002 r., i tak udział ludności serbskiej wzrósł z 56,8% do 65%, a równocześnie odsetek ludności węgierskiej obniżył się z 19,9% do 14,3%³⁵.

Przestrzeń, na której zamieszkuje mniejszość węgierska, charakteryzuje się wysoką jej koncentracją w okręgach północnej Baczki i północnego Banatu, gdzie mniejszość ta ma absolutną przewagę w sześciu gminach: Kanjiža

³⁰ S. Varga, *Spor o dvojnóm državljanstvu*, *Danas* 4.08.2003, www.danas.co.yu z dnia 10.05.2008 r., R. Balać, *Traže podršku za dvojno državljanstvo*, *Danas* 9-10.08.2003, www.danas.co.yu z dnia 10.05.2008 r., *Dvojno državljanstvo za Mađare*, 06.09.2005, www.b92.net z dnia 10.05.2008 r., E. Marjanov, *Zakazan sastanak Šoljoma s liderima mađarskih stranaka*, *Građanski list* 23.07.2007, www.gradjanski.co.yu z dnia 10.05.2008 r., *O dvojnóm državljanstvu za Mađare*, 24.07.2007, www.b92.net z dnia 10.05.2008 r.

³¹ *Statistički godišnjak 1918-1988*, Beograd 1989, s. 47-49.

³² *Vlada Republike Srbije*, <http://www.srbija.sr.gov.yu/pages/article.php?id=37> z dnia 25.02.2008 r.

³³ *Статистички годишњак Србије и Црне Горе*, Beograd 2005, s. 29.

³⁴ *Izvršno Veće Autonomne Pokrajine Vojvodine*, <http://www.vojvodina.sr.gov.yu> z dnia 25.02.2008 r.

³⁵ P. Eberhardt, *Przemiany demograficzno-etniczne na obszarze byłej Jugostawii w XX wieku*, Lublin 2005, s. 118.

– 86,5%, Senta – 80,5%, Ada – 76,6%, Bačka Topola – 58,9%, Mali Idoš – 55,9% i Čoka – 51,6% oraz przeważa w dwóch gminach: Bečeј – 48,8% i Subotica – 38,5%³⁶. Węgrzy zamieszkujący Wojwodinę są wyznania rzymskokatolickiego³⁷.

Język i edukacja

Powojenna Jugosławia zorganizowana została jako państwo federacyjne. Podejmowała próbę złagodzenia antagonizmów narodowych, które dały o sobie znać w okresie międzywojennym. Państwo jugosłowiańskie podzielono na sześć republik: Bośnię i Hercegowinę, Chorwację, Macedonię, Czarnogórę, Serbię i Słowenię. Z terytorium Serbii wydzielono dwa okręgi autonomiczne: Kosovo z przewagą ludności albańskiej i wielonarodową Wojwodinę, gdzie największą mniejszością byli Węgrzy. Za urzędowe uznano cztery języki: chorwacki, macedoński, serbski i słoweński. Język albański i język węgierski miały oficjalne miejsce w regionach autonomicznych³⁸. Na mocy konstytucji z 1946 r. mniejszości narodowe mogły korzystać z *prawa do zapewnienia swego rozwoju kulturalnego i do swobodnego posługiwania się swym językiem*³⁹. Konstytucja z 1974 r. także dawała swobodę posługiwania się własnym językiem i dawała szerokie możliwości w realizowaniu przedsięwzięć kulturalnych. Mimo zapewnień konstytucyjnych prawa mniejszości nie były przestrzegane do połowy lat 80. XX wieku.

Obecnie sytuację językową w wieloetnicznej Wojwodinie reguluje statut wydany przez Zgromadzenie Autonomicznej Prowincji Wojwodiny z czerwca 1991 r., w którym zawarte są prawa mniejszości narodowych oraz wyznaczone są języki mniejszości. Obok języka serbsko-chorwackiego językami urzędowymi są: węgierski, słowacki, rumuński i rusiński⁴⁰.

W 46 gminach Serbii językami urzędowymi są języki mniejszości narodowych, w których język węgierski używany jest w 29 gminach⁴¹. Mimo to, podstawowym problemem jest brak dwujęzycznych nazw miast, wsi, ulic, pla-

³⁶ N. Raduški, *Etnička homogenizacija stanovništva Srbije krajem XX i početkom XXI veka*, [w:] *Demokratija i multikulturalnost u Jugoistočnoj Evropi*, pod red. G. Bašića, Beograd 2003, s. 430. Por. P. Eberhardt, *op.cit.*, s. 119-121.

³⁷ D.B. Đurić, *Religije i veroispovesti nacionalnih manjina u Srbiji*, „Sociologija” 2005, nr 3 (Beograd), s. 197.

³⁸ B. Jelavich, *op.cit.*, s. 311.

³⁹ *Konstytucja Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii*, [w:] *Nowe konstytucje państw europejskich*, pod red. L. Gelberga, Warszawa 1949, s. 145.

⁴⁰ Статут Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист, бр. 17/91 од 29.06.1991 г.

⁴¹ *Nacionalne manjine u SCG*, *op.cit.*, s. 23.

ców i instytucji w miejscowościach, w których populacja węgierska nie tworzy większości⁴².

Edukacja mniejszości narodowych w Wojwodinie prowadzona jest w szerokim zakresie. Uczniowie narodowości węgierskiej uczęszczają do 83 szkół podstawowych. W niektórych z nich prowadzi się nauczanie dwujęzyczne. Podstawowe szkoły muzyczne istnieją w 8 gminach oraz prowadzone są cztery szkoły specjalne z wykładowym językiem węgierskim⁴³. Według danych z lat 2003-2004, w 12 gminach jest 35 szkół średnich z wykładowym językiem węgierskim, w których uczy się 6 783 uczniów⁴⁴.

Nauczanie w języku węgierskim prowadzone jest także w Wyższej Szkole Zawodowej w Suboticy, w wyższych szkołach zawodowych kształcących wychowawców w Nowym Sadzie i Suboticy oraz w Katedrze Języka i Literatury Węgierskiej na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Nowym Sadzie i Belgradzie. Ponadto zajęcia odbywają się w języku węgierskim w Akademii Sztuki w Nowym Sadzie na Wydziale Aktorskim, w Samborskim Oddziale dla Nauczycieli na Wydziale Nauczycielskim w Suboticy oraz na Ekonomiczno-Budowlanym Wydziale w Suboticy⁴⁵.

W 27 gminach Wojwodiny znajdują się biblioteki, w których jest około pół miliona książek w języku tej mniejszości narodowej. Biblioteki w Nowym Sadzie, Suboticy i Baćkiej Topoli mają największe zbiory w języku węgierskim⁴⁶.

Media i kultura

Pisząc o prasie i telewizji mniejszości narodowych w Serbii, mamy do czynienia z pewnym paradoksem. Do początku 1990 r., jak zauważa M. Radojković, panowała polityka pozytywnej dyskryminacji⁴⁷, co znaczy, że mniejszości miały szeroki dostęp do programów telewizyjnych i gazet wydawanych w swoich językach. Komunikacja masowa była zapewniona w 15 językach. Sytuacja zmieniła się w latach 90., po dojściu do władzy nacjonalistów. Reżim

⁴² B. Stojković, *Cultural Policy responses to cultural diversity of Serbia*, [w:] *Demokratija i multikulturalnost*, *op.cit.*, s. 453.

⁴³ *Nacionalne manjine u SCG*, *op.cit.*, s. 23.

⁴⁴ *Ljudska Prava u Srbiji i Crnoj Gori 2004*, Beograd 2005, s. 318.

⁴⁵ *Nacionalne manjine u SCG*, *op.cit.*, s. 23.

⁴⁶ B. Stojković, *op.cit.*, s. 453.

⁴⁷ *Dyskryminacja pozytywna* – w wielu krajach stosowana jest polityka polegająca na stworzeniu rozmaitych ułatwień dla członków grup, które wcześniej podlegały dyskryminacji (np. Murzyni w USA, niedotykalni w Indiach). W Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej na taki rodzaj polityki używane jest określenie *akcja afirmatywna*.

Slobodana Miloševića zaczął prowadzić politykę dyskryminacji w mediach⁴⁸, co przejawiało się w dyktowaniu i kontrolowaniu programów telewizyjnych oraz w zwalnianiu nieposłusznych reżimowi dziennikarzy. Sytuacja ta zmieniła się dopiero po 2000 roku.

Obecnie w języku węgierskim wychodzi 25 codziennych, m.in. „Magyar szo” („Węgierski świat”), tygodniowych, okresowych gazet i czasopism, które w większości finansowane są z budżetu Wojwodiny. W Nowym Sadzie działa wydawnictwo *Forum*, które rocznie wydaje ok. 30 książek w języku węgierskim oraz magazyn rodzinny „Het Nap”. Ponadto publikowane są: tygodnik „Het” („Siedem”), czasopismo dla młodzieży „Kepes Ifjusag” („Młodzi w obrazach”), czasopismo dla dzieci „Jo Pajtas” („Dobry przyjaciel”) i „Mezes Kalac” („Miodowy herbatnik”). W Nowym Sadzie wychodzą czasopisma poświęcone: kulturze, literaturze i sztuce, np: „Hid” („Most”), naukowe i społeczne czasopismo „Letunk” („Nasze istnienie”), czasopismo zawierające krytykę sztuki „Symposion” („Symposium”), czasopismo literacko-kulturalne „Zenet” („Zenit”), dwujęzyczne (węgiersko-serbskie) czasopismo o sztuce, literaturze i kulturze „Orbis”. Ponadto oficjalna gazeta Autonomicznej Prowincji Wojwodiny wydawana jest w języku węgierskim. W 6 gminach (Bačka Topola, Bečeje, Vršac, Kula, Kovin, Novi Kneževac) wychodzą dwujęzyczne serbsko-węgierskie gazety lokalne⁴⁹.

Od 1990 r. transmitowane są w telewizji kablowej programy z krajów ojczyrstych mniejszości. W języku węgierskim nadają dwadzieścia dwie lokalne stacje radiowe. W Nowym Sadzie Radio Telewizja Serbia (RTS) nadaje całodzienny program po węgiersku o treści edukacyjnej, rozrywkowej i politycznej, a telewizja Nowy Sad i jej regionalne centrum w Suboticy rocznie prezentuje 865 programów w tym języku⁵⁰.

Wielokulturowe środowisko Wojwodiny wspierane jest przez regionalny Sekretariat do spraw Wykształcenia i Kultury Autonomicznej Prowincji Wojwodiny (*Pokrajinski sekretariat za obrazovanje i kulturu Autonomne Pokrajine Vojvodine*). Na finansowe wsparcie mogą liczyć nie tylko duże instytucje, ale także lokalne organizacje promujące kulturę. Członkowie mniejszości węgierskiej aktywnie biorą udział w życiu kulturalnym Wojwodiny, przysto-

⁴⁸ Silna dyskryminacja pojawiła się głównie w Kosowie i Metohiji z powodu prób mniejszości albańskiej uformowania swojego rządu. Rząd serbski rozwiązał wydawnictwo *Rilindija* i przekształcił je w państwowe wydawnictwo *Panorama*. Albańscy dziennikarze w liczbie 1300 spośród 1800 zostali zwolnieni. Liczba programów w języku albańskim drastycznie została zredukowana. M. Radojković, *Media and cultural diversity in Serbia* i B. Stojković, *Cultural Policy responses to cultural diversity of Serbia*, [w:] *Demokratija i multikulturalnost*, *op.cit.*, s. 440.

⁴⁹ Zagadnienie to opisane jest w: A. Fira, *Nacionalne manjine u ustavima SRJ. Položaj nacionalnih manjina u SRJ*, Beograd 1996, s. 121, *Nacionalne manjine u SCG*, *op.cit.*, s. 23-24. oraz M. Radojković, *Media and cultural diversity*, *op.cit.*, s. 435-463.

⁵⁰ M. Radojković, *Media and cultural diversity*, *op.cit.*, s. 435-463.

wując programy teatralne w języku zarówno serbskim, jak i węgierskim. Od zakończenia II wojny światowej działa w Suboticy węgierski Teatr Narodowy *Nepszínház*, który promuje narodową węgierską dramaturgię. Od 1973 r. działa również w Nowym Sadzie Teatr Nowosadzki *Ujvidek Színház*. W wielu miejscowościach Wojwodiny istnieją amatorskie grupy teatralne. W 1997 r. założony został Amatorski Teatr Węgrów Wojwodiny, który wystawia każdego roku jedną sztukę w języku węgierskim oraz daje objazdowe przedstawienia w miastach i wioskach, gdzie żyje mniejszość węgierska. Ponadto Węgrzy pielęgnują swoją kulturę i zwyczaje w ponad osiemdziesięciu kulturowych stowarzyszeniach, prezentując swoje dziedzictwo na folklorystycznych festiwalach, takich jak: *Durindo*, *Gyongyos bonkreta (Perłowy bukiet)*, *Vive (Viva)* i *Tisa River Valley Games (Gry z doliny rzeki Tisy)*. Corocznie odbywają się festiwale kulturalne: *Dni Szenteleky*, które tradycyjnie organizowane są w Sivac, *Memoriał Ferencza Fehera* oraz *Memoriał Karola Szirmai*⁵¹.

Liczne wydarzenia kulturalne świadczą o chęci pielęgnowania tożsamości narodowej Węgrów w Wojwodinie, a szeroki dostęp do szkół i bibliotek jest przykładem dobrze rozwiązanego problemu dostępu mniejszości do swoich praw.

Partie polityczne

Po II wojnie światowej w Jugosławii funkcjonował system jednopartyjny. Zdelegalizowane zostały ugrupowania opozycyjne wobec komunistów i do końca lat 80. partią rządzącą był Związek Komunistów Jugosławii. W poszczególnych republikach i obwodach autonomicznych działały jego lokalne struktury komitetów centralnych Związku Komunistów: Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Czarnogóry, Macedonii, Słowenii, Serbii, Kosowa i Wojwodiny. Dopiero na początku lat dziewięćdziesiątych przemiany demokratyczne spowodowały, że władze uchyliły zakaz organizowania się w partie i organizacje polityczne⁵². Partie mniejszości narodowych w Serbii ponownie zostały aktywowane. Mniejszość węgierską reprezentują między innymi: Związek Węgrów Wojwodiny (*Savez vojvođanskih Mađara – SVM*), Demokratyczna Wspólnota Węgrów Wojwodiny (*Demokratska zajednica vojvođanskih Mađara – DZVM*), Demokratyczna Partia Węgrów Wojwodiny (*Demokratska partija vojvođanskih Mađara – DPVM*), Forum Chrześcijańsko-Demokratyczne (*Hrišćanskodemokratsko okupljenje – HDO*), Chrześcijańsko-Demokratyczne Zjednoczenie Węgrów Wojwodiny (*Hrišćansko-demokratsko*

⁵¹ B. Stojković, *op.cit.*, s. 453-455.

⁵² J. Wojnicki, *Przeobrażenia ustrojowe państw postjugosłowiańskich (1990-2003)*, Pułtusk 2003, s. 73-74 i H. Sobieski, B. Sujka, S. Szafarz, M. Zwolakowa, *Partie komunistyczne i robotnicze świata. Zarys encyklopedyczny*, Warszawa 1978.

ujedynienie – HDUVM), Chrześcijańsko-Demokratyczna Partia Węgrów Wojwodiny (Hrišćansko-demokratski pokret – HDPVM) i Obywatelska Partia Węgrów Wojwodiny (Građanska partija vojvodinskih Mađara – GPVM)⁵³.

Obecnie największe znaczenie w życiu politycznym mniejszości węgierskiej ma prawicowa SVM, której celem jest między innymi: trójstopniowa autonomia, ochrona narodowych wartości (przy jednoczesnym poszanowaniu interesów innych narodowości) Węgrów z Wojwodiny poprzez możliwość korzystania z języka narodowego, edukację i system instytucji kulturalnych. Partia ta skłania się ku chrześcijańskim wartościom i demokracji zachodniej. Szefem partii jest Ištvan Pastor (wcześniej stanowisko to sprawował Jožef Kasa). Obecnie w parlamencie Serbii zasiada trzech jej przedstawicieli: Elvira Kovač, Laszko Varga i Balist Pastor. Pozostałe partie to satelity byłej DZVM założonej przez Andraša Agoštona, który stracił na popularności. Partia ta, której liderem obecnie jest Šandor Pal, na początku swej działalności reprezentowała radykalny program nacjonalistyczny. Z kolei prawicowa DPVM, której przewodzi Andraš Agošton, postuluje, aby każdy Węgier z Wojwodiny, który złożył pisemny wniosek, otrzymał obywatelstwo węgierskie. Ponadto partia ta uważa, iż Węgrzy wojwodińscy powinni otrzymać z góry określoną liczbę mandatów poselskich. W ramach tak zapewnionej liczby mandatów mogliby w wyborach wybrać swoich przedstawicieli do parlamentu. Ekstremalnie prawicową partią jest HDO, związane z węgierskimi skrajnie prawicowymi organizacjami i partią faszystowską Ištvana Csurki. Partia ta wyodrębniła się z SVM. GPVM, HDPVM i HDUVM są małymi, nieliczącymi się na arenie politycznej partiami⁵⁴.

Na początku lat dziewięćdziesiątych zredagowano dokument: *Porozumienie o politycznych i prawnych ramach samorządu Wojwodiny i narodowych wspólnot Wojwodiny*, ogłoszony w Budapeszcie przez sześć partii Węgrów z Wojwodiny. Postulowano w nim między innymi dążenie do większej samodzielności poprzez promowanie dążeń autonomicznych Węgrów z Wojwodiny przez rząd węgierski⁵⁵. Dodatkowo DZVM w kwietniu 1992 r. wydał *Memorandum o samorządzie Węgrów, którzy żyją w Republice Serbii*, które dotyczy samostanowienia mniejszości narodowych i obejmuje tzw. trzystopniową autonomię: personalną (PA), terytorialną (Węgierski Okręg Autonomicz-

⁵³ M. Milošević, *Politički vodić kroz Srbiju*, Beograd 2000, s. 149 i G. Đurđev, *Wojwodina i jej dążenia do autonomii*, [w:] *Przemiany w świadomości i kulturze duchowej narodów Jugosławii po 1991 roku*, pod red. E. Szcześniak-Kajzer, Kraków 1999, s. 118-119.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ M. Milošević, *op.cit.*, s. 150-151.

W jednym z wywiadów dla radia szef DZVM Šandor Pal oskarżył Budapeszt o psucie stosunków między SVM i DZVM poprzez stałe wspomnianie o autonomii Wojwodiny. Dodał jeszcze, że DZVM nie chodzi po instrukcje, myślenie i pozycje do Budapesztu i dlatego na Węgrzech partia ta nie jest lubiana.

ny – MAO) oraz lokalny samorząd węgierski. Koncepcja DZVM wychodzi od praw mniejszości narodowych oraz twierdzenia, że od siedemdziesięciu lat mniejszości w prowincji Wojwodina są uciskane⁵⁶. W 1995 r. Šandor Pal ponownie zaproponował trzystopniową autonomię.

Obawę o przyszłość Wojwodiny budzi niedawne ogłoszenie przez Kosowo niepodległości⁵⁷. Rozpętało to dyskusje o wzroście tendencji nacjonalistycznych między Serbami a Węgrami w Wojwodinie, a także wzmoгло dążenia mniejszości węgierskiej do coraz szerszej autonomii, czego przykładem jest niedawna inicjatywa trzech partii tej mniejszości: Związku Węgrów Wojwodiny, Demokratycznej Partii Węgrów Wojwodiny i Demokratycznej Wspólnoty Węgrów Wojwodiny. W marcu 2008 r. ukazał się *Wspólny Projekt Autonomii Partii Węgrów z Wojwodiny (Zajednički Koncept Autonomije Stranaka Vojvođanskih Mađara)*. Mniejszość węgierska nie dąży jednak do separatyzmu, ale jak wynika ze wspólnego projektu, do poszerzenia swoich praw w dziedzinie kultury, edukacji, publicznego dostępu do informacji i urzędowemu zastosowaniu języka i pisma. Zaproponowane zostało także wprowadzenie regionalnego samorządu. Na wstępie dokumentu zaznaczono, że całkowicie szanowana jest terytorialna integralność i konstytucyjny porządek Serbii, ponadto koalicja trzech partii przedłożyła inicjatywę o autonomii Węgrów z Wojwodiny organom władzy Republiki Serbii⁵⁸.

Problem stanowi nie tylko dążenie do autonomii, ale także liczne incydenty z udziałem mniejszości narodowych. W 2004 r. zanotowano 157 incydentów, które miały podłoże narodowościowe. Były lider Związku Węgrów Wojwodiny, Jožef Kasa, stwierdził, iż liczba incydentów, w których ofiarami są Węgrzy, wzrosła i są oni w Serbii zagrożeni. Oskarżył rząd serbski o niepodejmowanie rozwiązań dotyczących tych kwestii. Premier Koštunica w rozmowie z delegacją Narodowego Związku Węgierskiej Mniejszości Narodowej w Serbii ostro skrytykował wydarzenia oraz obiecał, iż wszystkie incydenty będą uważnie zbadane, a sprawcy surowo osądzeni. Ponadto polityczni liderzy mniejszości węgierskiej uważają, że takich incydentów byłoby mniej, gdyby w policji tego regionu pracował taki procent Węgrów, ilu ich jest w populacji, czyli 15, a nie 5%⁵⁹. Podobna sytuacja jest w organach administracji Wojwodiny, np.: w Sekretariacie Regionalnym APV (*Autonomia Pokrajina Vojvodina* – Autonomiczna Prowincja Wojwodina), Radzie Najwyższej APV (*Izvršno Veće APV*) i na posadach w organach regionalnych zatrudnione były, z końcem 2003 r., 803 osoby. Wśród zatrudnionych 566 (70,49%) to osoby

⁵⁶ M. Mitić, *Nacionalne manjine. Pravo pripadnika manjine i zaštita teritorijalnog integriteta država*, Beograd 1998, s. 221-225.

⁵⁷ Kosowo ogłosiło niepodległość 17.02.2008 r.

⁵⁸ *Zajednički Koncept Autonomije Stranaka Vojvođanskih Mađara*, www.vmsz.org.yu/new/templetes/articles/files/MK_konceptautonomije_2008.pdf, z dnia 8.05.2008.

⁵⁹ *Ljudska Prava u Srbiji i Crnoj Gori 2004, op.cit.*, s. 310.

narodowości serbskiej, 46 (5,73%) osoby narodowości węgierskiej. Oznacza to, że zatrudnionych było 5,73% w porównaniu z ich procentowym udziałem w społeczeństwie, który wynosi 14,28%⁶⁰. W Parlamencie Wojwodiny (Skupština Vojvodine) zasiada 11 przedstawicieli SVM.

Innym z problemów było wypisywanie antywęgierskich haseł w Suboticy, Bečeju czy Sremskiej Kamenicy. Dochodziło także do bójek między młodzieżą serbską i węgierską w Suboticy, Kisaču, Bačkim Vinogradima czy w Temerynie⁶¹.

W wyniku spotkania *Honvedy*, nacjonalistycznej węgierskiej organizacji weteranów wojennych, do którego doszło w pomieszczeniach redakcji gazety węgierskiej mniejszości narodowej „Mađar soa” („Magyar szo”) w Nowym Sadzie w maju 2004 r., dyrektor i redaktor naczelny tego pisma zostali zawieszani w swoich obowiązkach. Ponadto, w październiku tego samego roku, w miasteczku Mali Idoš, odbyło się zgromadzenie *Młodzieżowego Ruchu 64 Żupani*⁶² z Węgier. Na zebraniu rozdawano mapę z nakreślonymi Wielkimi Węgrami, która obejmowała tereny połowy Wojwodiny. Zebrani krzyczeli: To są Węgry (*Ovo je Mađarska*). Uczestnicy nie chcieli także, na żądanie policji, usunąć wywieszanej flagi Węgier. Szef tego ruchu, Laslo Torockaj, został wydalony z Serbii. Liderzy mniejszości węgierskiej z Wojwodiny odcięli się od zdarzenia, a ministerstwo spraw wewnętrznych Republiki Węgierskiej negatywnie osądziło cały incydent⁶³.

W związku z problemami premier Węgier Péter Medgyessy wyszedł z propozycją do szefów NATO i UE przedsięwzięcia odpowiednich kroków, tak

⁶⁰ *Nacionalne manjine u SCG, op.cit.*, s. 31.

⁶¹ *Ljudska Prava u Srbiji i Crnoj Gori 2004, op.cit.*, s. 311.

⁶² *Młodzieżowy Ruch 64 Żupani* (węg. *64 Vármegye Ifjúsági Mozgalom*, srb. *Omladinski pokret 64 Županije*) – węgierska neonazistowska organizacja, która w 2004 r. w Bečeju w Wojwodinie założyła swoją filię. Nazwa ruchu nadana została na cześć 64 żupani, z których składały się „Wielkie Węgry” – Królestwo Węgierskie od X do XX wieku. Przewodniczącym jest Laszlo Toroczka. Głównym celem ruchu jest stworzenie północnego multietnicznego regionu Wojwodiny, w którym większość mieszkańców stanowią mniejszości. Siedzibą regionu byłaby Subotica, a region miałby status federacji. Ich celem jest także stworzenie autonomii węgierskiej w basenie Karpackim na podstawie międzynarodowych praw człowieka i mniejszości. Wskazują także na niesprawiedliwość traktatu pokojowego podpisanego w Trianon i są mu przeciwni. Ponadto ruch ten widzi potrzebę odłączenia się terenów historycznie należących do Węgier i przyłączenie ich do federacyjnego państwa, co może być osiągnięte środkami pokojowymi, jak i przemocą. R. Kukobati, *Nacionalisti Sajnaj u velikoj Mađarskoj, Glas javnosti* z 16.06.2004, <http://arhiva.glas-javnosti.co.yu> z dnia 10.05.2008 r. i *64 Vármegye Ifjúsági Mozgalom*, <http://www.hvim.hu/> z dnia 10.05.2008 r.

⁶³ *Ljudska Prava u Srbiji i Crnoj Gori 2004, op. cit.*, s. 311-312.

by powstrzymać napady na mniejszość węgierską⁶⁴. W wyniku aktów przemocy między narodowościami i interwencji Budapesztu Parlament Europejski (PE) uchwalił we wrześniu 2004 r. *Rezolucję w sprawie prześladowań mniejszości w Wojwodinie*. Rezolucja ta podkreśla powtarzające się przypadki prześladowania mniejszości w okręgu Wojwodina, a szczególnie mniejszości węgierskiej (np.: palenie flag Republiki Węgierskiej, przemoc fizyczna policji wobec burmistrza reprezentującego mniejszość węgierską). Parlament Europejski zaznaczył, że istnieje niebezpieczeństwo eskalacji incydentów oraz zaniepokojony jest faktem, że *władze serbskie zwykle ignorują przemoc, traktując ją jako przejaw wandalizmu i odmawiając uznania motywów nacjonalistycznych lub sekiarskich*. Parlament Europejski wzywał rząd Republiki Serbii i Federacji Serbii i Czarnogóry do uznania tych aktów przemocy za przestępstwa oraz apelował do *Zgromadzenia Regionalnego Wojwodiny, aby pilnie zajęło się tymi kwestiami* i zapewniło bezpieczeństwo i praworządność w regionie⁶⁵.

Liczebność fizycznych napadów na mniejszości narodowe znacznie zmniejszyła się w 2005 r. Prezydent Rady Najwyższej Wojwodiny, Bojan Pajtić stwierdził, że incydenty nie zagroziły stabilizacji międzyetnicznych stosunków w prowincji, które są dobre i stabilne. Zaznaczył, że sytuacje takie przeważnie są wynikiem: bezrobocia, pasywności policji, prokuratury i sądów, w niektórych wypadkach wiążą się z przedwyborczą aktywnością niektórych partii politycznych, włączając w to partie mniejszości⁶⁶. Mimo to Parlament Europejski, we wrześniu 2005 r., przyjął *Rezolucję w sprawie obrony wieloetniczności w Wojwodinie*, w której zaznaczył, że zamierza kontynuować monitorowanie sytuacji w tym okręgu⁶⁷.

W początkach 2008 r. lider skrajnej prawicy Istvan Csurka, z Węgierskiej Partii Sprawiedliwości i Życia (MIEP), oświadczył, że mniejszość węgierską może uchronić przed wynarodowieniem jedynie zmiana granic i włączenie prowincji do Węgier. Szefowa węgierskiej dyplomacji, Kinga Göncz, nie kryje obaw o losy tej mniejszości w Wojwodinie i zwróciła się do wysokiego komisarza OBWE do spraw mniejszości narodowych, Knuta Vollebaeka, o *zainicjowanie w regionie Europy Środkowej otwartej dyskusji na temat autonomii i praw mniejszości*, co stanowi niezbędny warunek *zachowania stabilizacji w regionie*. Sytuacją w Wojwodinie zaniepokojona jest także Słowacja, która posiada 450 tys. mniejszość węgierską, której liderzy Partii Węgier-

⁶⁴ *Međeši zatražio pomoć od Solane i Shefera*, „Danas” z dnia 10.09.2004, s. 1.

⁶⁵ *Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie prześladowania mniejszości w Wojwodinie*, „Dzienniki Unii Europejskiej seria C(E)”, nr 140 z dnia 9.06.2005, s. 163-164.

⁶⁶ R. Balać, *Vojvodina kao mala Evropa*, „Danas” z 14.10.2005, s. 3.

⁶⁷ *Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie obrony wieloetniczności w Wojwodinie*, „Dzienniki Unii Europejskiej seria C(E)”, nr 227 z 21.09.2005, s. 620-621.

skiej Koalicji (SMK) poparli niepodległość Kosowa i wspominają o prawie do własnej tożsamości⁶⁸.

Zaszłości historyczne, tj. wojny, konflikty, zmiany granic i częste migracje ludności, ukształtowały współczesną wielonarodowościową Wojwodinę. Duża liczba mniejszości narodowych, a w tym znaczna mniejszość węgierska, sprawia, że istnieją wciąż nierozwiązane problemy na niwie społecznej (np.: bójki między Serbami a Węgrami), politycznej (np.: dążenie partii mniejszościowych do swoich celów, w tym dążenie partii mniejszości węgierskiej do własnej autonomii) i prawnej (np.: problem wprowadzenia nazw ulic w języku mniejszości). Ogłoszenie niepodległości przez Kosovo wywołało burzliwe dyskusje o statut Wojwodiny. Najgorszym z możliwych rozwiązań dla Serbii i Europy byłoby doprowadzenie do jej secesji.

⁶⁸ A. Niewiadomski, *Co zrobi mniejszość węgierska w Serbii i na Słowacji*, „Rzeczpospolita” z 28.02.2008 r., s. A10.